

Professori Juha Sihvola
Helsingin yliopiston tutkijakollegium

Maailmankansalaisuus – utopia vai mahdollisuus?

Esitelmä analysoi Suomen ulkopoliittikan lähtökohtia maailmankansalaisuuden näkökulmasta. Ulkopoliittisten puheenvuorojen filosofista taustaa tarkasteleva esitys osoittaa, että ratkaisut on Suomessa perusteltu viime kädessä kansallisella edulla. Kansallista etua ovat korostaneet etenkin niin sanotut poliittiset realistit, jotka ovat usein vedonneet J.V. Snellmanin ajatteluun. Kylmän sodan päätyttyä ulkopoliitikassa on korostunut globaalimpi näkemys: monenkeskinen yhteistyö, kansainvälinen oikeus, ihmisoikeudet ja globalisaation hallinta. Globaalia mielenkiintoa on kuitenkin perusteltu sillä, että se sopii yhteen myös kansallisen edun kanssa. Ulkopoliittikan taustafilosofia ei ole olennaisesti muuttunut. Olosuhteiden muutos on vaikuttanut politiikan sisältöön, mutta perusteluissa on seurattu poliittisen realismin perinnettä.

Poliittinen realismi ulkopoliitikassa voi tarkoittaa kahta asiaa: (1) idealismin vastakohtana olosuhteiden ja varovaisuusnäkökohtien huomioon ottamista tai (2) maailmankansalaisuuden vastakohtana näkemystä, että ulkopoliitikassa on aina sallittua asettaa kansallinen etu ensisijaiseksi. Voidaan siis erottaa (1) käytännöllinen ja (2) teoreettinen realismi. Käytännöllinen realismi on aina perusteltua niin ulkopoliitikassa kuin muussakin inhimillisessä toiminnassa, mutta globalisaation aikakaudella teoreettinen realismi ei ole tyydyttävä ulkopoliittikan lähtökohta.

Esitys puolustaa näkemystä, että Suomen ulkopoliittikan perustaksi globalisaation aikakaudella sopii parhaiten maltillinen maailmankansalaisuus. Se sopii yhteen käytännöllisen realismin kanssa siinä mielessä, että siinä otetaan huomioon olosuhteiden toiminnalle asettamat rajoitukset, varovaisuusnäkökohdat ja toiminnan tarkoittamattomat seuraukset. Se ei myöskään ole ehdotonta kosmopoliittisuutta siinä mielessä, että kansallisen edun ja muiden paikallisten erityisintressien merkitys kokonaan kiellettäisiin. Etenkin elintärkeissä kysymyksissä kansallinen etu on olennainen näkökohta.

Maltillinen maailmankansalainen kuitenkin katsoo, että ulkopoliittikkaa ei voida aina perustella hyödyllisyydellä kansallisen edun kannalta. Myös ulkopoliittikalla tulee olla eettiset reunaehdot, joita ei noudateta vain muiden huomion ja palkkioiden takia. Jos eettisen toiminnan ainoa motiivi olisi ajateltu hyöty, epäeettisesti voitaisiin toimia heti, kun kukaan ei huomaa. Globalisaation aikakaudella etiikka tarkoittaa maailmankansalaisuutta, rohkeaa sitoutumista yleisen ihmisarvon kunnioittamiseen. Ulkopoliittikassakin on siksi oltava valmiutta ainakin joskus tehdä eettisistä syistä kansallisesta edusta aidosti tinkiviä ratkaisuja.